

ARIERS, DUITSCHERS EN NEDER- LANDERS.

EENE ETHNOLOGISCHE SCHETS

DOOR

Dr. D. LUBACH.

In het laatst van het vorig jaar vermeldde eenige van onze dagbladen met eenigen ophief en zelfs met zekere verontwaardiging, dat in den pas verschenen *Almanach de Gotha* voor 1871 de verschillende volken van Europa onder zekere nationale groepen waren gerangschikt, en dat de Nederlanders daarbij tot de Duitschers waren gebracht. Sommigen meenden daarin den toelag te bespeuren om Europa langzamerhand te gewennen aan het denkbeeld, dat de Nederlanders Duitschers zijn, en om op die wijze de insmelting van ons vaderland in het nieuwe Duitsche rijk voor te bereiden. Inderdaad, wanneer men in aanmerking neemt den tijd, op welken die klassifikatie voor het eerst in het bedoelde jaarboekje was opgenomen, dan gaf dit wel eenige stof tot nadenken, — vooral dan, wanneer de tot dusver altijd alphabetische rangschikking der vorstenhuizen en van het diplomatisch gedeelte had moeten wijken voor eene indeeling naar de nationaliteiten. Dit nu bleek evenwel niet het geval te zijn. Bladert men het jaarboekje door, dan ziet men, dat overal de oude alphabetische volgorde is bewaard gebleven, zoodat ons land, even als altijd, tusschen Paraguay en Peru geplaatst is. Eerst achteraan vindt men, onder meer andere statistische opgaven, eene tabel¹, waarin de nationaliteiten der volken, of

¹ Pag. 840. *Répartition de la population de l'Europe entre les différentes nationalités.*

de nationaliteiten, waaruit zij zijn zamengesteld, worden opgegeven. Wat ons land betreft, daarvan verkondigt die tabel dat in 1869 de bevolking 3,630000 zielen bedroeg, en dat daarvan 3,550000 Duitschers, 4000 Anglo-Saksers en 4000 Romanen zijn. Wat de overschietende 94000 zouden wezen, wordt niet gemeld. Zoo zou België, op 4,830000 inwoners 2,611000 Duitschers, 6000 Anglo-Saksers en 2,208000 Romanen tellen; ook hier is een overschot waarvan geen rekenschap gegeven wordt.

Ik laat nu de waarde van deze statistiek op hare plaats. Maar vraagt men of er in haar en in hare plaatsing, op zich zelve beschouwd, een reden lag om daarover klachten in te leveren bij de redactie van den bedoelden Almanak, — gelijk wij alweder uit de dagbladen vernamen dat geschied is, — dan moet ik daarop ronduit *neen* antwoorden. Het geldt hier eene zuiver wetenschappelijke kwestie, en lang vóór Pruisen aan eenigerlei uitbreiding van gebied en aan eenige annexatie dacht en denken kon, is het in geschiedkundige en ethnologische werken gezegd, dat het meerendeel, althans een zeer groot gedeelte van ons volk van Duitschen stam is. Meent men dat in de 17e eeuw de Nederlandse vertalers van boeken uit het latijn of andere vreemde talen reeds eene annexatie van ons land aan 't een of ander Duitsch land bedoelden, wanneer zij op den titel van hun boek zetten: “uyt het Latyn — of Fransch — in het Duytsch overgeset?” Moet men denken dat ons geheele volk nog weinig jaren geleden een zekere geneigdheid vertoonde om in Duitschland op te gaan, omdat toen onze taal algemeen de *Nederduitsche* taal genoemd werd, — of dat de zich nog noemende *Nederduitsche* Hervormde Gemeente uit geheime Pruisenvrienden bestaat? Waarlijk, ik vrees dat zij, die over de ethnologische tabel in den *Almanach de Gotha* klachten hebben aangeheven, en vooral zij, die de naïveteit hebben gehad die klachten aan de redactie van dat jaarboekje mede te deelen, zich belachelijk hebben gemaakt. Men mocht het voor het eerst plaatsen van zulk een statistiek op zulk een in ons oog ongeschikt oogenblik afkeuren, en zelfs vermoeden dat zoo iets niet zonder doel geschiedde, — reden om er zich over te beklagen bestond er niet, en de verdediging was dan ook voor den heer WAGNER uiterst gemakkelijk.

In een tijdstip als het onze, waarin het nationaliteitsbsgrip krachtiger dan ooit op den voorgrond treedt en de politiek niet meer, zoo als vroeger, de nationaliteit der volken ignoreert, maar integendeel die

beweert te handhaven, soms zelfs tegen wil en dank der meest belanghebbenden, is het inderdaad voor elk volk wel van belang te weten tot welke nationaliteit het behoort, en door welke meer of min nauwe banden van verwantschap het gehecht is aan de overige volken van Europa. Van belang is dat ook voor ons. Welk is het ware begrip van onze nationaliteit? Van welken stam zijn wij? Welke andere volken staan ons het naast? Welke zijn ons meer vreemd? Ziedaar vragen die wij zoo veel mogelijk moeten kunnen beantwoorden. Ik wensch eene poging te doen tot het beantwoorden dier vragen, en hoop dat de bespreking van dat onderwerp ook mijnen lezers niet onbelangrijk moge voorkomen. Laat ons dan het onderwerp der nationaliteit, bepaaldelijk van die van ons volk, eenigzins van naderbij beschouwen, zonder vooroordeel, zonder partijdigheid, zonder ons oordeel door bijomstandigheden te laten verblinden. Wij zullen dan wellicht tevens te weten komen, in hoever de *Almanach de Gotha* gelijk of ongelijk heeft. Ik zal te dien einde eerst eenige algemeene begrippen over het verschil tusschen volken en volken vooraf doen gaan, dan een blik werpen op de verschillende nationaliteiten, die Europa bewonen, en eindelijk kortelijk uiteenzetten wat mijns bedunkens aangaande de ethnologie van ons land met zekerheid kan worden aangenomen.

I.

Onafbankelijk van het persoonlijk verschil dat wij waarnemen tusschen menschen, die ontegenzeggelijk tot hetzelfde volk, ja tot dezelfde familie behooren, zien wij een nog meer in het oog loopend onderscheid tusschen de verschillende natiën, die de oppervlakte der aarde bewonen. Men moet hier echter al dadelijk het woord *natie* in een anderen zin nemen dan doorgaans geschiedt. Het zijn niet de politieke grenzen van een land, die de nationaliteit bepalen. Die grenzen zijn willekeurig; kort geleden behoorden de Elzassers tot Frankrijk; nu staan zij op 't punt Duitschers te worden. Het is ook niet altijd de taal, welke die nationaliteit bepaalt. De negers op Haiti spreken fransch; zijn zij derhalve Franschen? In volkenkundigen, d. i. in den waren, natuurlijke zin, wordt de nationaliteit van een volk in de allereerste plaats bepaald door zekere aan dat volk in 't algemeen eigene, aangeborene, erfelijke eigenschappen van *lichaam* en *geest*. Het kan daarom zeer wel zijn, dat zulk eene *natuurlijke* nationaliteit gesplitst is in verschillende

politisch van elkander afgezonderde afdeelingen, of zelfs dat eene dezer afdeelingen politisch met eene geheel andere nationaliteit vereenigd is. Dit is het juist, wat de tegenwoordig meer en meer in aanzien winnende nationaliteits-politiek streeft te veranderen; zij wil scheiding van het niet bij elkander behoorende, aaneensluiting van het nauw verwante. Of haar oordeel daaromtrent altijd geheel juist is, en de middelen die zij aanwendt den toets van zedelijkheid en recht altijd kunnen doorstaan, is een andere vraag.

De eigenschappen, waardoor zich de natuurlijke nationaliteiten in *lichamelijk* opzicht van elkander onderscheiden, zijn: de geheele lichaamsbouw, maar inzonderheid de vorm van het hoofd, zoo van den schedel als van het aangezicht, alsmede de kleur van de huid, der oogen en der haren, benevens eenige andere eigenschappen van deze laatsten. Daarbij komen dan nog eenige aan sommige volken eigene bijzonderheden, b. v. de schuinsche oogen der Mongoolsche volken, de dikke lippen der Negers, de lange beenen der Hindoe's enz. Eindelijk kan men er somtijds nog eenige minder belangrijke en meer veranderlijke eigenschappen bijvoegen, b. v. het verschil in spierkracht.

Even als wij voorts tusschen personen, die tot denzelfden stam en zelfs tot dezelfde familie behooren, veelal een zeker verschil van verstandelijken aanleg en gemoedsaard waarnemen, en evenals wij aan den anderen kant, niettegenstaande dat individueele verschil, toch ook in dit opzicht zeer dikwijls eené zekere overeenkomst tusschen de leden van eene en dezelfde familie, een familietrek, kunnen bespeuren, zoo bezitten ook de leden van eene en dezelfde nationaliteit in *geestes-aanleg* en *gemoedsaard* iets overeenkomstigs, waardoor zij zich van de leden van andere nationaliteiten onderscheiden. Vergelijken wij den Franschman, den Engelschman, den Duitscher, den Spanjaard met elkander, dan merken wij al spoedig dat onderscheid op; al kunnen wij er ons niet zoo dadelijk rekenschap van geven, wáárin de grond van dat onderscheid eigenlijk bestaat. Maar wij zien dat verschil te voorschijn komen in hunne beschaving, hunne letterkunde, hunne kunst, hunne wetenschap zelfs, in hunne opvattingen en denkwijze, in hunne gewoonten en in de wijze waarop zij zich onder dezelfde omstandigheden gedragen.

In dat verschil van geestes-aanleg vooral heeft het verschil van *taal* zijn grond. Het is hoogst waarschijnlijk dat ook lichamelijke eigenaardigheden, te weten een verschil in de stem- en spraakorganen, iets tot

het verschil in taal bijdragen, — doch de voorname reden van dat verschil moet in den geestesaanleg worden gezocht. Het is niet tóevallig dat het Grieksche *logos* zoówel *verstand*, *rede* als *spraak* beteekent, en dat ook ons “rede” zoowel de hoogere eigenschappen waardoor zich de mensch van het dier onderscheidt, als “spraak” aanduidt. Tusschen denken en spreken, tusschen de wijze dan ook waarop een volk tengevolge van zijn natuurlijken aanleg denkt, en de taal die het zich vormt, bestaat een innig, noodzakelijk verband. Wegens dit verband tusschen den geest eens volks en zijne taal kan het dan ook niet anders, of de laatste moet geteld worden onder de eigenschappen, waardoor zich de nationaliteit van een volk openbaart.

De vraag kan nu evenwel rijzen: is die eigenaardige richting, die wij bij de verschillende volken, b. v. bij de als voorbeelden aangevoerden, bij dien Franschman, dien Engelschman, dien Duitser, dien Spanjaard opmerken, inderdaad geheel en alleen het noodzakelijk gevolg van hun *oorspronkelijken* aanleg, — of moet men niet veeleer aannemen, dat de omstandigheden, waaraan het leven van elk volk van ouds af onderworpen is geweest, de oorzaken zijn van dat verschil in volkskarakter, — b. v. de aard van het land waar het woont, die natuurlijkerwijze weer in vele opzichten een volk tot zekere bepaalde levenswijze noodzaakt, voorts de wijze waarop het in den loop der tijden geregeerd is geweest, de oorlogen die het heeft moeten voeren, de beschaving, die het deelachtig is geworden, en allerlei zaken meer, hoedanige ook op de ontwikkeling van het individu een overwegenden invloed vermogen uit te oefenen?

Deze vraag hangt samen met eene meer algemeene, te weten met de vraag naar het meer of minder standvastige der stam-eigenaardigheden.

Wat de lichamelijke eigenschappen der stammen of rassen aanbelangt, zoo mogen wij het er voor houden, dat binnen een zoodanig tijdsverloop, als wij bij machte zijn te overzien, geen *zulke* veranderingen plaats grijpen, dat voor den algemeenen type van een stam een andere in de plaats treedt. Op de oude Egyptische en Assyrische monumenten vertoonen de Negers en de Semiten dezelfde gelaatstrekken, die zij nog heden ten dage bezitten, en er is nog geen goed geconstateerd voorbeeld bekend van eene kolonie, die, elders en onder geheel vreemde omstandigheden gevestigd, en dus aan geheel andere invloeden onderworpen dan het moederland aanbod, in den loop der eeuwen zóó is gewijzigd, dat de overeenkomst met de stamgenooten in dat

moederland verloren ging. Binnen zekere grenzen schijnen echter in zulke gevallen wel degelijk *geringere* wijzigingen van den oorspronkelijken type te kunnen ontstaan. Vrij algemeen zegt men, dat de Yankee, die van ouder tot ouder in Noord-Amerika gevestigd is geweest, iets eigenaardigs bezit in zijn voorkomen en lichaamsbouw, dat hem als Yankee doet kennen, ja zelfs dat bij de oudste Engelsche familiën in Australië iets dergelijks merkbaar begint te worden. Op grond van deze en dergelijke waarnemingen bezit ik dan ook geen vrijheid de absolute onveranderlijkheid der menschelijke stamtypen te beweren; wat in eene opvolging van eeuwen, die buiten het bereik van onze historische ervaring ligt, al of niet geschieden kan, durf ik niet beslissen.

En nu de psychische eigenschappen? Hier leert de ervaring, dat inderdaad verschil van omstandigheden bij volken van denzelfden stam verschil van verstandelijke en zedelijke hoedanigheden voortbrengt. Engelschen en Yankees behooren, in volkenkundigen zin, ongetwijfeld tot hetzelfde volk; intusschen loopt een verschil in psychische hoedanigheden, in neigingen enz. tusschen hen duidelijk in 't oog. De Neger in de Vereenigde Staten verschilt van dien in Afrika. Maar zonder meer dergelijke voorbeelden op te zoeken, — het verschil, dat men bij bekende cultuur-volken waarneemt in opvattingen, in denkwijze, in de geheele richting, waarop zij zich op verstandelijk en zedelijk gebied bewogen en bewegen, *naarmate zij in vroegeren of lateren tijd beschouwd worden*, levert van die veranderlijkheid het bewijs. Evenzoo kunnen twee takken van een en denzelfden stam, maar zich onder zeer verschillende omstandigheden ontwikkelende, in den loop der tijden in dit opzicht zeer ongelijk aan elkander worden. En, terwijl de opvoeding en de geheele verstandelijke en zedelijke atmosfeer, waarin het kind in zulk eene stamafdeeling ademt, invloed zullen uitoefenen op den aard zijner geestes-ontwikkeling, zoo is er ook geen reden om te betwijfelen, dat de in den loop der eeuwen verkregen psychische eigenaardigheden van zulk een stamafdeeling, of de aanleg daarvoor, eindelijk van de ouders op de kinderen zullen overerven.

Intusschen gaat ook hier de verandering nooit zóó ver, dat de oorspronkelijke eigenaardige aanleg van den stam *geheel* verloren gaat. De grondtype van dien stam kan niet worden uitgewischt; de verwantschap tusschen de uiteenlopende takken van denzelfden stam blijft voor den opmerkzamen waarnemer steeds merkbaar terwijl aan den

anderen kant de volkomen overgang van den eenen oorspronkelijken stamtype in den anderen, ook al leven beide onder volkomen dezelfde omstandigheden, niet mogelijk is, althans niet binnen de grenzen van onze waarneming.

Bij de invloeden, die een afzonderlijk gedeelte van een stam zóó kunnen wijzigen, dat het tot zekere hoogte zeer ongelijk schijnt aan het overige van dien stam, behoeven wij niet lang stil te staan. Zij zijn in de eerste plaats de aard des lands dat het bewoont, die natuurlijk op zijne bezigheden en zijne levenswijze, en door deze op den geest des volks een krachtigen invloed moet uitoefenen. Daarbij komen de lotgevallen van die stam-afdeeling, de regeeringen, waaraan het onderworpen is geweest, de oorlogen, die het gevoerd heeft, de rampen, die het heeft ondergaan, de voorspoed, dien het genoten heeft, — en eindelijk de richting, die ten gevolge van dat alles zijne beschaving heeft genomen. Eene eigenaardige ontwikkeling, die van de tot dusver genoemde oorzaken afhangt, heeft groote kans eene natuurlijke, gezonde ontwikkeling te zijn. — Op eene andere wijze worden de eigenaardigheden van eene stam-afdeeling gewijzigd door den invloed van eene vreemde nationaliteit, vooral, wanneer beide nationaliteiten leven onder hetzelfde bestuur en dezelfde wetten en instellingen, en de taal der vreemde nationaliteit de algemeen gebruikte is geworden. Men denke hier aan 't geen reeds gezegd is: dat een verschil in talen het uitvloeisel is van een verschil in de hoedanigheden van den geest. Nu, even zoo waar als dit is, zoo waar is het ook, dat omgekeerd het uitsluitend spreken en van lieverlede uitsluitend denken in eene vreemde taal een wijzigenden invloed op den geest uitoefent, vooral zoo daarmede gepaard gaat het dagelijks omgaan met de vreemden, die die taal spreken, en een zich schikken naar hunne gewoonten. Eene ontwikkeling, die op deze en dergelijke oorzaken berust, loopt groot gevaar eene tegennatuurlijke, ongezonde te worden. — In de derde plaats behoeft het geene aanwijzing, dat, waar twee volken van verschillende stammen zich aanhoudend en veelvuldig door huwelijken met elkander verbinden, eene diep gaande wijziging daarvan het gevolg wezen zal, en dat het daardoor ontstane volk van de beide oorspronkelijke stammen aanmerkelijk zal verschillen.

Als voorbeeld van deze eerste wijze van eigenaardige ontwikkeling noem ik ons eigen volk, waarop wij later terugkomen. Een groot gedeelte van de bevolking van Rusland, dat uit gerussificeerde Finnen

en andere stammen bestaat, moge tot voorbeeld van de tweede wijze dienen. De Franschen eindelijk kunnen tot zekere hoogte gelden als voorbeeld van de innige wederzijdsche doordringing van meer dan één stam.

Het gezegde zal genoegzaam zijn om het ware begrip van nationaliteit en stamverwantschap in het licht te stellen. *Die* volken bezitten eene natuurlijke zelfstandige nationaliteit, die in lichamelijke eigenschappen of althans in verstandelijken en zedelijken aanleg en in hunne oorspronkelijke taal verschillen van de andere volken, die hen omringen. Maar bovendien kunnen onderdeelen van eene natuurlijke nationaliteit door den gang, dien hunne politieke en kultuurgeschiedenis hebben genomen, andere door den invloed welken andere volken op hen uitoefenden, 't zij daarmede al dan niet eene innige vermenging gepaard ging, zich op zoodanige wijze ontwikkelen, dat zij eene zelfstandige nationaliteit vertoonen te midden van hunne stambroeders, wier ontwikkelingsgang een andere is geweest, of die vreemde invloeden niet of minder hebben onderhouden.

Wanneer wij nu vragen, welke de weg is, dien men moet inslaan om te weten te komen van welken stam een volk is en welke zijne nationale verwantschappen zijn, dan blijkt reeds uit het voorgaande dat men daarbij de aandacht behoort te vestigen op zijne lichamelijke eigenschappen, op zijne geestes-hoedanigheden, op zijne oorspronkelijke taal. Intusschen ligt het in den aard der zaak dat, wanneer het de vraag is, of een zeker volk tot deze, dan wel tot gene afdeeling van een en hetzelfde ras, van eene en dezelfde natie behoort, het verschil in lichamelijke eigenschappen zelden groot en in 't ooglopend, zelden ook zoo standvastig zal zijn, dat daarop veel te bouwen valt. Aan lichaamsbouw en schedel alléén den Sakser b. v. van den Zwaab te onderscheiden, zal zeker niet gemakkelijk zijn. Dat voorts bij eene beoordeeling van de verstandelijke en zedelijke eigenschappen van een volk en van zijne taal de meest volkomen kennis van de omstandigheden, waaronder zich het tegenwoordig karakter van dat volk en zijne tegenwoordige taal hebben gevormd, en eene zeer groote omzigtigheid noodig zijn, indien men daaruit iets aangaande zijne nationaliteit wil besluiten, blijkt uit het reeds gezegde ten duidlijkste. Maar er bestaat nog een hulpmiddel, dat in de volkenkunde van 't grootst gewicht is om de stamverwantschap van een volk te bepalen; het is zijne geschiedenis, — ook zijne oudste gedenkstukken, zijne legenden en sagen,

zijne oude zeden en gebruiken ingesloten. En het spreekt wel van zelf, dat, naarmate meer van deze vier zaken: lichaamsgesteldheid, bijzondere geestesrichting, oudste taal en oudste geschiedenis ons op hetzelfde heenwijzen, de verkregen uitkomsten met betrekking tot de stamverwantschap tot des te grooter zekerheid zullen leiden.

Maar laten wij nu, na deze wellicht wat omslachtige uiteenzetting, — die ik evenwel noodig achtte, — een blik werpen op de stamverscheidenheden van het menschelijk geslacht.

Ik zal mijne lezers niet vermoënen met eene optelling der verschillende klassificatiën des menschedoms, die men in vroeger en later tijd heeft voorgesteld. Die, welke tot dusver nog altijd 't meest wordt gebruikt, is die van BLUMENBACH, die het menschedom verdeelde in vijf hoofdstammen of rassen, te weten het *Kaukasische*, *Mongoolsche*, *Aethiopische*, *Maleische* en *Amerikaansche* ras¹.

CUVIER nam slechts drie zulke rassen aan, namelijk het Kaukasische, Mongoolsche en Aethiopische of Negerras. Inderdaad bieden én het Maleische én het Amerikaansche ras geen eigenschappen aan, die aan al de tot elk daarvan behoorende volken gemeen zijn, en tevens niet bij andere rassen worden aangetroffen.

Wanneer wij de schedels van een Kaukasiër, een Mongool en een Neger met elkander vergelijken, dan zien wij dat, van boven gezien, de schedel des Kaukasiërs ovaal is, die des Mongools ook, maar meestal korter, die van den Neger daarentegen buitengemeen smal. Vergelijken wij ze nu van voren, dan blijkt het dat het aangezicht van den Kaukasiër mede ovaal is; dat bij den Mongool de juk- of wangbeenderen verder zijwaarts uitpuilen, zoodat het aangezicht daardoor iets

¹ De benaming *Kaukasisch* is niet goed, omdat zij zou leiden tot de verkeerde gedachte dat de Kaukasus de bakermat van dezen stam geweest is en dat die stam dáár het meest ontwikkeld zou zijn. De naam Aethiopisch is geheel verkeerd, omdat de daardoor aangeduide stam de Negerstam is, terwijl de Aethiopiërs nooit Negers, maar Kaukasiërs geweest zijn. Op grond van deze en andere bezwaren tegen de door BLUMENBACH gekozen benamingen heb ik vroeger voorgesteld die te vervangen door andere, aanduidende óf het werelddeel waarin de stam de overhand heeft, óf waar hij tot zijne meeste ontwikkeling gestegen is. Dienovereenkomstig zouden dan BLUMENBACH's hoofdstammen heeten: de *Europeesche*, *Aziatische*, *Afrikaansche*, *Indo-Australische* en *Amerikaansche*.

breeds en vierkants verkrijgt; terwijl het gelaat van den Neger weêr smaller is, maar de jukbeenderen naar voren uitpuilen. Beschouwen wij eindelijk de schedels in profiel. Bij den Kaukasiër zijn de bovenkaak en de voortanden daarin bijna rechtstandig, perpendiculair; bij den Mongool steken zij veelal wat meer naar voren; bij den Neger eindelijk puilen zij zoo voorwaarts, dat het profiel daardoor iets naar het dierlijke begint te zweemen. Men zou zich echter bedriegen indien men meende dat het profiel der eigenlijke negers 't meest geleek op dat der zoogenaamde anthropomorphe apen: den orang-oetan, den chimpanzee en den gorilla. Dáárop maakt het profiel van den Nieuw-Hollander veel meer aanspraak.

Vergelijken wij nu ook *levende* Kaukasiërs, Mongolen en Negers met elkander, dan zouden wij daarenboven nog zien, dat de Kaukasiërs en Negers over 't geheel in grootte vrij wel met elkander overeenkomen, doch dat de Mongolen over het algemeen kleiner en gedrongener zijn; — dat de Negers zich door hun van boven breeden en platten neus en hunne dikke en omgekrulde lippen van de Kaukasiërs en de Mongolen onderscheiden; dat bij de Mongolen evenwel de neus ook van boven breeder en vlakker is dan bij de Kaukasiërs, en hun geheele aangezicht breeder en platter dan bij de twee andere rassen, terwijl daarbij hunne oogen nog eene bijzonderheid vertoonen, die men noch bij de Kaukasiërs, noch bij de Negers aantreft, t. w. dat bij hen de spleet tusschen de oogleden niet alleen nauwer is, maar ook eene schuinsche richting heeft, zoodat de binnenooghoek lager staat dan de buitenooghoek.

Een opmerkelijk verschil tusschen de drie rassen biedt ook het hoofdhaar aan. Dat der Kaukasiërs is of recht of krullend, nooit wollig, dat der Mongolen steeds recht, dat der Negers wollig. De kleur er van is bij de Kaukasiërs verschillend, van vlasblond tot koolzwart, bij de Mongolen meest altijd, bij de Negers altijd zwart. Evenzoo is het met de kleur der oogen: de Kaukasiërs hebben grijze, blauwe, bruine oogen, de Mongolen en Negers altijd bruine, of zwarte, gelijk men doorgaans zegt.

Wat het verschil in huidkleur aanbelangt, zoo zullen sommigen misschien verwachten dat ik de Kaukasiërs als blank, de Mongolen als geel, de Negers als zwart kenschetsen zal. Dit gaat evenwel niet aan, omdat er bruine en zelfs nagenoeg zwarte Kaukasiërs zijn, omdat er, ja gele, maar ook bruine en nagenoeg blanke Mongolen worden aangetroffen, en eindelijk geen Neger in den waren zin des woords zwart

is, maar de donkerste beter roetbruin kunnen genoemd worden, terwijl er ook meer geelbruine negerstammen zijn, en bovendien de Hottentotten en Boschjesmannen, die men ook tot den Negerstam brengt. noch zwart noch bruin zijn, maar eene licht oranjegeele kleur bezitten.

Het is hier de gelegenheid te doen opmerken, dat ik bij de opgaven van de meest kenmerkende lichamelijke eigenschappen der drie hoofdrassen alleen de meest typische vormen beschreef, dat zijn die, bij welke de eigenaardigheden van elk ras het sterkst uitgedrukt zijn.

In 't algemeen — men vindt de opgenoemde eigenschappen bij de eene afdeeling van een ras veel meer dan bij de andere uitgedrukt, en er zijn er, van wie het moeielijk is te beslissen of men ze tot het eene of tot het andere ras zal brengen.

Ik keer nu nog een kort oogenblik tot de schedels terug.

Ten einde den vorm der schedels van verschillende volken nauwkeuriger te bepalen, heeft men ze *gemeten* in onderscheidene richtingen. De allerbelangrijkste van de genomene afmetingen zijn de *overlangsche* en de *dwaarsche*. De eerste bepaalt de *lengte* van den schedel van voren naar achteren, de anderen de *breedte* tusschen de meest uitpuilende gedeelten van de kruin- of wandbeenderen ¹. Naarmate nu de schedel meer langwerpig of meer breed van vorm is, noemt men hem *langhoofdig* of *korthoofdig* (*dolichocephaal* of *brachycephaal*). Maar wat is hier lang en wat kort? De meeste ethnologen hebben, ten einde eene onderlinge overeenstemming te krijgen, een en hetzelfde getal of liever eene bepaalde evenredigheid tusschen de lengte en breedte van hetzelfde hoofd aangenomen, die de lang- of korthoofdigheid er van bepaalt. Men duidt die evenredigheid aan door één enkel cijfer, dat men den hoofds-aanwijzer (*index cephalicus*) heet. Men neemt namelijk 100 aan als de lengte van elken schedel, en berekent nu de verhouding van de breedte der schedels op de volgende wijze. Stel dat de schedel lang is 7,2 en breed 5,6 centimeters, dan zegt men: $5,6 : 7,2 = x : 100$. Men vindt dan voor x in rond getal 77, en dit is de *index* van den schedel.

¹. Men meet de lengte en breedte van een schedel door middel van een kaliber-passer of door een daarvoor opzettelijk vervaardigd toestel, waarvan verschillende inrichtingen bestaan. Zie o. a. HARTING *Le Éphalographie*. Utrecht 1861, en J. BARNARD DAVIS. *Thesaurus craniorum*. Lond. 1867. *Preface*, pag. XV.

De lengte eens schedels wordt gemeten van de verenigingsplaats der neusbeenderen met het voorhoofdsbeen, tot het meest achterwaarts uitpuilende gedeelte des achterhoofdbeens.

Bedraagt nu de *index*, of de schedelbreedte vergeleken met de op 100 gerekende schedellengte, 80 of daarboven, dan is de schedel *kort*, is die *index* daarentegen minder dan 80, dan heet hij *lang*.

Een ander belangrijk kenmerk, dat ook eene meting toelaat, is het meer of minder vooruitsteken der bovenkaak en der bovenste snijtanden. Men meet daarbij een hoek, dien het profiel der bovenkaak maakt met eene horizontale lijn, die langs den bodem der neusholte loopt, en die men den gelaatshoek noemt. Wijkt die hoek weinig van een rechten hoek af, dan heet de schedel rechtekig (orthognatisch); is hij scherper, dan noemt men hem schuinkig (prognatisch). Wij zullen ons echter daarbij niet ophouden, vooreerst omdat dit voor ons doel minder noodig is en ook omdat er nog geen vaste maatstaf voor het orthognathisme en het prognathisme is aangenomen.

Vraagt men of er meer langhoofdige dan wel korthoofdige rassen zijn, dan moet ik antwoorden dat ik geloof dat verre de meeste menschen langhoofden zijn, voor zoo ver de *index* van hunne schedels beneden de 80 is. De verzameling van schedels van den Engelschen cranioloog BARNARD DAVIS bevat circa 1500 schedels van verschillende natien, die allen door hem gemeten zijn. Van 684 van deze schedels, toebehoorende aan Kaukasiërs, Mongolen en Negers, heb ik den door DAVIS opgegeven *index* nagegaan en bevonden dat daarvan 507 langhoofden en 177 korthoofden zijn. Deze zijn onder de drie rassen aldus verdeeld:

Kaukasiërs	393	langhoofden	en	157	korthoofden.
Mongolen	25	„	„	15	„
Negers	89	„	„	5	„

Voor zoo ver men hieruit besluiten kan, zouden dus onder de Mongolen de meeste korthoofden zijn (60 proc.), veel minder onder de Kaukasiërs (39 proc.), 't minst van allen onder de Negers (5 à 6 proc.).

Behalve de afmetingen der schedels van verschillende volkstammen heeft men ook den *inhoud* er van onderzocht, ten einde daardoor te komen tot eene bepaling van den omvang der hersenen, die in die schedels bevat zijn geweest, welke omvang door velen geoordeeld wordt in rechte evenredigheid te staan tot de mate der verstandelijke vermogens. Uit de metingen, door DAVIS in 't werk gesteld op de schedels zijner verzameling, blijkt dat de grootste hersenen bij Europeesche volken, die 90 kub. Eng. duimen en meer bedragen, gevonden worden bij

Gemidd. Inhoud in kub. E. duim.	Gemidd. Inhoud in kub. E. duim.
Duitschers 98,5	Italianen 93,
Russen 98,5	Nederlanders 92,5
Kozakken 98,5	Zweden 92,
Finnen 98,	Schotten 91,2
Oude Britten 97,5	Ieren 91,2
Wales-landers 94,8	Engelschen 90,9
Turken 93,3	Lappen 90,6
Merowingische Franken 93,	Oude Galliërs. 90,3

In de in den tijd door den Amerikaanschen ethnoloog MORTON uitgegeven tabel volgen de grootste gemiddelden onder de Europeesche volken aldus op elkander.

Engelschen. 96	Finlanders. 94,3
Duitschers 95	Zweden. 93
Pruissen 95	Ieren. 87

De Franschen, Spanjaarden en Portugezen bezitten volgens DAVIS slechts eene schedel-capaciteit van 88,4, de oude Anglo-Saxische schedels van 87,6, — de oude Romeinsche schedels van 86,3. Van al de Kaukasische schedels bezitten evenwel de echte Hindoe-schedels de geringste ruimte, te weten van 81,1.

Ik voeg hier nog bij eenige der opgaven van DAVIS aangaande sommige niet-Europeesche volken.

Javanen 93,2	Ware Negers 82 tot 89.
Chinezen 92,6	Negrito's ¹ 79,2
Kaffers 92,6	Hottentotten. 80,9
Sumatranen 90,8	Boschjesmannen 77,3
Eskimo's 90,6	

De Hindoe's worden dus in dit opzicht door de Negers nog overtroffen.

II.

Wij zullen thans een blik slaan op de bevolking van Europa, voor zoover ons dit in staat moet stellen een juist begrip te vormen van

¹ *Negrito's* noemt men de zeer donkerkleurige, negerachtige en tot dusver zeer onbeschaafde bewoners van de binnenlanden der Philippijnen, van Ceram, en waarschijnlijk ook van Borneo. Sommigen brengen ook de Andaman- en Nicobar-eilanden, alsmede de Semangs in de gebergten van Malacca tot de Negrito's.

de zaak, die ons nu vooral bezig houdt: de ethnologie van ons land en onze meerdere of mindere verwantschap met andere volken, bepaaldelijk met de Duitschers.

Men verdeelt den Kaukasischen stam in onderscheiden hoofdgroepen, die ik niet alle zal opnoemen. Die, waarmede wij nu hoofdzakelijk te doen hebben, is de Arische, ook wel Indo-Germaansche genaamd.

Alles wijst er op dat de wieg en bakermat der Ariërs of Arja gestaan heeft op de hoogvlakten van Midden-Azië, waarschijnlijk in het oostelijk gedeelte van het tegenwoordige Turkestan, aan de bronnen van den Oxus en den Jaxartes¹. De naam van Arja, die in het latere Sanskrit *edel*, *van goede familie* beteekent, was oorspronkelijk een nationale benaming. MAX MÜLLER meent, dat de etymologische beteekenis van dat woord is "iemand die ploegt en graaft", en dat het samenhangt met den wortel van het latijnsche werkwoord *arare*, ploegen². Indien dit zoo is, zou men dan daaruit niet mogen besluiten dat de Ariërs, reeds toen zij zich nog in hunne oudste woonplaats bevonden, een gezeten, landbouwend volk zijn geweest, en dat zij zich door den naam van *landbouwende menschen* onderscheiden hebben van de nomadische volken, die aan hen grensden, en wier algemeene naam *Toera* volgens MÜLLER de snelheid van een ruiter aanduidt? Toen de Arische stammen zich later naar andere landen begaven, vonden zij die landen reeds door andere volken bewoond; zij brachten die ten onder en maakten ze tot hunne lijfeigenen of althans tot den laagsten stand, die de overwinnaars diende. Van nu af werd de volksnaam Arja een eernaam voor den overwinnenden stam, en duidde de van ouds vrijen, d. i. de welgeborenen, edelen aan.

Tusschen 1800 tot 1500 voor Chr. scheidde zich — om welke reden is onbekend, — de oude zend-boeken zeggen: "omdat het land kouder werd," — een stam van de massa der Ariërs af, trok over den Hindoe-Kho of Paropamisus en vestigde zich in Kaboel, Ghorat en de Pendschab, waar de rivieren ontspringen wier zamenvloeiing den Sind of Indus vormen. Die stam onderwierp zich de Toeranische of Mongoolsche bevolking dier landen en maakte zich achtereenvolgens meester

¹ Het land dat ten zuiden door den Hindoe-Kho (Paropamisus), ten oosten door den Bolor-Tagh (het Emodische gebergte) begrensd wordt, — het oude Sogdiana, Bactriana en Margiana en Aria.

² *Lectures on the Science of Language*. 3th ed. London, 1862, pag. 242.

van al het land benoorden het Vindhya-gebergte, terwijl het voorts zijn invloed nog meer zuidwaarts, over het geheele vóór-Indische schier-eiland uitstreckte. Dit Arische volk is bekend onder den naam van *Hindoe's* of Indiërs. De naam stamt af van het land der *Sindhoe's* of rivieren, de Pendschab, waar het volk dat hem sedert droeg zich vestigde. Hij is tot de Grieken gekomen door tussschenkomst der Perzen, in wier taal vaak de aanvangletter *s* in een *h* veranderd werd, en die dus in plaats van *Sindhoe's* *Hindoe's* zeiden; de Grieken lieten de aspiratie weg en zeiden: *Indoi*. Die zelfde naam leeft nog voort in den naam der rivier Sind, den Indus, en in dien van het land waardoor die rivier stroomt.

Van hen scheidde zich wederom een gedeelte af dat westwaarts trok en zich in de bergstreken tusschen de Kaspische zee en de Perzische golf vestigde. Van dit gedeelte stamden de *Meden* en *Perzen* af. De oude taal van dezen, de *Zend-taal*, was naauw verwant aan de taal der Arische *Hindoe's*, nu nog de heilige taal der Brahmanen, het *Sanskrit*.

Omstreeks dien tijd, of vroeger, drong eene derde afdeeling van den Arischen stam nog verder westwaarts tot in het westelijk deel van Klein-Azië. Voor zoo ver zij daar bleef, werd zij waarschijnlijk de stam der Phrygiërs, Lydiërs en Kariërs. Maar een ander gedeelte trok 't zij over den Bosporus, 't zij over de eilanden van den Archipel in het land, dat thans Griekenland heet. Men kan die Arische stammen, die zich in Griekenland vestigden, samenvatten onder den naam van *Pelasgen*. Een dier stammen, die in Thessalie woonde, of wellicht een later aangekomen stam van hetzelfde volk, de stam der Hellenen, verkreeg met der tijd zulk een overwicht, dat weldra al de stammen met den algemeenen naam van Hellenen en het land met dien van *Hellas* bestempeld werden.

Intusschen trokken eenige Pelasgische stammen nog verder en kwamen in Italië. Hun met dat der Aeolische Hellenen 't naast verwant dialect gaf de geboorte aan verscheiden Italische tongvallen, waarvan die van Latium, het *Latijn*, eene is.

De Pelasgen waren echter niet de eenige Arische stammen, die uit de hooglanden van Azië Europa binnendrongen. Achtereenvolgens werd dat werelddeel meer noordwaarts door een aantal zulke stammen van het hoogland van Azië overstroomd. Zij, die de voorhoede van deze volksverhuizing uitmaakten, is men gewoon onder den naam van *Kelten* samen te vatten. Zij werden in den loop der tijden van lieverlede door

weer andere uit het Oosten oprukkende Ariërs vooruitgedrongen naar het westen van Europa, met name naar Gallië, België en Britannië.

Het is moeilijk eene scherpe grenslijn te trekken tusschen de eerste uit Azië naar Noord- en Midden-Europa vertrokken volken, en degenen die hen volgden en die men met den naam van Germanen aanduidt. Men houde daarbij in 't oog dat de namen van Kelten en Germanen hun door de Grieken en Romeinen gegeven zijn, en dat die beide volkeren-afdeelingen, in een zeer groot aantal stammen verdeeld, zelve van eene algemeene, collectieve benaming niet wisten. De Kymri worden tot de Kelten gerekend; zoo zij echter, 't geen hoogst waarschijnlijk is, dezelfde zijn met de Cimbri der Grieken en Romeinen, die nauw verwant waren aan de Teutonen, dan kan men hen met evenveel recht tot de Germanen brengen.¹

Hoe het zij, deze laatsten, de *Germanen*, waren ten tijde toen de Romeinen hen meer van naderbij en in hun eigen land leerden kennen, gezeteld in dat gedeelte van Europa dat begrensd werd door den Rijn, de Alpen, den Donau en den Weichsel, ofschoon er in oostelijk Germanië ook nog wel niet-Arische volken binnen het beschreven terrein zullen hebben gewoond.

De zesde grootte Arische volken-groep, die Azië verliet voor Europa, was die der *Slaven*. Het waarschijnlijkst is, dat deze dit ná de Germanen deden. Zij drongen dan ook niet zoo ver westwaarts door, en bleven in het oostelijk gedeelte van Europa. Tot hen behooren de Letten, de Lithauwers, de oorspronkelijke bewoners van het eigenlijke Pruissen, de eigenlijke Russen of Moskoviten, de Polen of Lechen, de Bohemers of Czechen, enz.

Wat de *talen* van al deze zes hoofdafdeelingen der Arische volken aanbelangt, zoo hebben de taalkundigen de onderlinge verwantschap er van op de meest overtuigende wijze bewezen. Niet, dat die talen van elkander zouden afstammen. Dit is zelfs niet het geval met de verschillende zoogenaamde dialecten van eene of andere dier talen. Maar lang voor de voorvaderen der Hindoe's en Perzen naar het Zuiden opbraken, en de aanvoorders der Grieksche, Keltische, Germaansche en Slawische koloniën deze naar de kusten van Europa geleidden, bestond er een stam van Ariërs, gevestigd, gelijk wij zagen, op de hoogste plateaux van Centraal-Azië, en deze sprak eene taal, die nog geen Sanskrit, of

¹ Dat het Welsh, Cornish en Armoriaansch, wel Arische maar van het Germaansch zeer onderscheiden talen, Kymric genoemd worden, doet hier niets af.

Zend, of Grieksch, of Latijn, of Keltisch, of Germaansch, of Slawisch was, maar de kiemen van al die talen in zich bevatte, — een stam, die gevorderd was tot een zekeren trap van landbouw-beschaving, — die de banden des bloeds erkende en den band des huwelijks geheiligd had, — en die den oorsprong van licht en leven in den hemel aanriep met denzelfden naam, dien wij nog kunnen hooren in de tempels van Benares, in de basilieken van Rome, en in onze eigene kerken en kathedralen.¹

De Arische stammen bezaten eenige beschaving; zij waren althans geen wilden meer toen zij zich verplaatsten. Zeer mogelijk en zelfs zeer waarschijnlijk is het evenwel dat eenige er van ten gevolge van het onrustige leven, dat zij gedurende eenige geslachten moesten leiden, voor zij zich voor goed en rustig in hunne nieuwere woonplaatsen konden vestigen, in beschaving achteruit zijn gegaan. Met de Kelten en Germanen althans schijnt dit wel het geval te zijn geweest, en naar alles, wat wij uit de geschriften der Grieken en Romeinen mogen opmaken, stonden zij tegenover dezen ter nauwernood hooger dan de Noord-Amerikaansche Roodhuiden tegenover de Europeërs die het eerst kennis met hen maakten. Wat hun uiterlijk aangaat, zoo kan men met vrij veel grond vermoeden, dat zij oorspronkelijk allen blank, blondharig en blauwoogig zijn geweest en dat de vorm van hun schedel de langhoofdige was. — Hunne nakomelingen zijn dat alles niet algemeen; de uitzonderingen zijn zelfs zeer vele. Doch daaryoor bestaat eene reden, die wij nu moeten uiteenzetten.

Geen der Arische volken, die ik opnoemde, vond de landstreken, waar het zich vestigde, onbewoond. Overal waren die, van veel vroegere tijden af, bezet door andere, niet-Arische stammen. En overal ontwaren wij hetzelfde verschijnsel: onderwerping der oorspronkelijke bevolking door de Ariërs, vernedering dier bevolking tot den stand van onvrijen of althans tot laagste klasse, — maar ook ten slotte vermeniging van de overwinnaars en de overwonnelingen.

Wie waren die oorspronkelijke, vóór-Arische bevolkingen.

In *Indië* vinden wij hunne afstammelingen in zeer vele streken nog onvermengd; zelfs maken zij ten zuiden van het Vindhya-gebergte de massa der bevolking uit. Zij heeten Tamoeli, Telinga, Malajalam, Toelava, Cingalezen, enz. Ook meer noordelijk vindt men in de berg-

¹ MAX MÜLLER, 1.1. pag. 214.

streken de niet-Arische, half wilde volken der Biels, Toeda's, Gonds en Paharia's. In het eigenlijk, noordelijk Hindoestan vormden de overwonnen inboorlingen de kaste der Soedra's, de laagste der vier kasten. Maar door de vermenging met deze, die trots de strenge afscheiding der kasten toch plaats had, werden de meeste Hindoe's donkerkleurig, en alleen in het noorden van Indië, bij vele leden van de heilige kaste der Brahminen, kan men nog sporen van den oorspronkelijken blanken type aantreffen.

De *Meden* en *Perzen* vonden de landen ten westen van hunne bergachtige woonplaatsen bezet door Kaukasiërs van den *Semitischen* stam, en wel door de volken van de overoude rijken van Assyrië en Babylonië, wier taal de Arameische of Chaldeeuwisch-Syrische tak der Semitische taalfamilie was, tot welke taalfamilie bovendien het Hebreeuwisch, het Arabisch en het oude Aethiopisch behooren. De Semiten zijn een zwartharig ras, en de vermenging met hen, die plaats greep na de overweldiging dier beide rijken door de Meden en de Perzen, geeft alweder rekenschap van de donkere kleur der Zendvolken in het algemeen.

Ook de landen, waar zich de Grieksche en Italische *Pelasgen* vestigden, waren tijdens hunne komst door donkerharige stammen bewoond. Behalve in eenige streken, vormden zij sedert de onderste lagen der bevolking, — doch versmolten eindelijk in den stam der overwinnaars. Lang nog bleven evenwel in eenige deelen van Griekenland enkele dier stammen in harde lijfeigenschap, b. v. de Heloten in Sparta, de Claroten op Creta, de Gymneten in Argos, enz. In het noorden van het in ruimeren zin zoogenoemde Griekenland, wisten die oorspronkelijke bevolkingen, die men als *Traco-Illyriërs* te zamen vat, ¹ hare onafhankelijkheid beter te bewaren; Thracië, Macedonië en het zuidelijk deel van Illyrië werden echter door Grieksche koloniën tot eene zekere hoogte gehelleniseerd.

Even als in Hispanië van onheugelijke tijden af zwartharige volken woonden, die men gezamenlijk *Iberiërs* noemt en waarvan de Basken (*Euskaldunak*) en de Navarrezzen vrij onvermengde afstammelingen zijn, zoo waren ook Gallië, België ingesloten, Britannië en een gedeelte van westelijk Germanië bewoond door dergelijke stammen, die ter eener zijde met de Iberiërs, ter andere met de Thracië-Illyriërs zamenhingen. Waarschijnlijk waren de menschen, waarvan men de voorhistorische

¹ In Thracië, Macedonië, Illyrië, Moesië, Dacië, Pannonië en Noricum.

overblijfselen diep in den grond of in grotten nog heden aantreft, de voorvaders van deze stammen. Zij werden gedeeltelijk door de Kelten en later door de Germanen ten onder gebracht. Maar in Hispanië en gedeeltelijk ook in Gallië, vooral in het zuidelijkst deel daarvan, was die overheersching minder volkomen, naar alle aanzien dáárom, omdat de oorspronkelijke bevolking in die landen dichter was, en vele daartoe behoorende volken, b. v. in Hispanië, eene hoogere mate van beschaving bezaten dan de Arische aankomelingen.

Onder de volksstammen, die de Germanen vonden in het later zoo genaamde Duitschland, verdienen een aantal, die door de Grieken met den algemeenen naam van *Scythen* werden bestempeld, vooral onze aandacht. Daartoe hebben allerwaarschijnlijkst ook zwartharige, Mongoolsche horden behoord; maar even waarschijnlijk is het, dat een groot aantal der Europeesche Scythen behoorden tot het Kaukasisch ras, en wel tot de volkenfamilie der *Finnen*.

De *Finsche* volken leveren een bewijs van de onmogelijkheid eener natuurlijke klassifikatie der menschenstammen op grond van de taal. De verschillende talen en dialecten, welke die volken spreken, behooren alle tot de Toeranische taalgroep. Maar die volken zelve loopen, wat lichamelijke en zedelijke eigenschappen betreft, geheel uiteen. Zoo behooren daartoe de Laplanders, de Samojeden en een aantal andere volken, die in elk opzicht Mongolen zijn. Maar er behooren ook anderen toe, die zonder eenigen twijfel bij het Kaukasische ras naast de Ariërs en de Semiten moeten worden gerangschikt, b. v. de Hongaren en de Baltische Finnen. Eene volledige opsomming van de nog bestaande, tot dezen groep behoorende stammen, zou ons te ver afleiden. Ik bepaal er mij dus toe om mede te deelen, dat in Europa er toe behooren, behalve de Hongaren en de Lappen, de eigenlijke Finnen, Kwenen, Tavasten en Kareliërs, die eene oude literatuur en zelfs een groot nationaal epos, de *Kalavala*, bezitten, voorts de Esthen (Aisten), de bijna uitgestorvene Lieven of Lijflanders, de Ishoren of Ingermanlanders, — in de Wolgastreken de Tscheremissen, Tsjoewasen en Mordwinen, en, oostwaarts van de Tsjeremissen, de in oude tijden machtige en rijke, thans diep gezonkene Permiërs of Beormah, — en nog meer volkjes, die thans gaan onder den naam van Russen, en weder aan een aantal andere stammen in Azië verwant zijn. Opmerkelijk is het, dat een aantal Finsche volken zwartharig is, maar dat de eigenlijke Finnen ros en blond zijn en blauwe oogen

hebben, 't geen ook het geval is met de Tsjeremissen en de Permiërs.

Omtrent de Hongaren of Magyaren merk ik nog aan, dat deze eerst in het begin der 10^e eeuw uit hunne vroegere woonplaats tusschen Wolga en Don in hun tegenwoordig land zijn gekomen. ¹

Waar nu ook de Germanen deze of andere stammen aantroffen, daar onderwierpen zij zich die. Maar hetzelfde verschijnsel dat elders, zelfs bij de streng in kasten gescheiden Hindoe's plaats had, kon ook hier niet uitblijven; de Germanen vermengden zich op den duur met de ten onder gebrachte stammen, — en van den Arischen stam, die 't laatst van alle Europa betrad, den Slawischen, met de door hem onderworpen Finsche, Thraco-Illyrische en Mongoolsche volken, moet hetzelfde gezegd worden.

Na de groote Arische volkverplaatsing zijn er twee gebeurtenissen voorgevallen, die op de tegenwoordige bevolking van Europa een overwegenden invloed hebben uitgeoefend, te weten de heerschappij van Rome, en de bekende groote volksverhuizing met eenige gelijktijdige gebeurtenissen.

Wij weten, dat de Romeinen, na zich eerst Italië te hebben onderworpen, zich achtereenvolgens meester maakten van alle landen rondom de Middellandsche zee, Spanje ingesloten; door JULIUS CAESAR werd ook Gallië, in het zuiden waarvan Rome reeds sedert geruimen tijd meester was, geheel onderworpen. Later strekten de Romeinen hun gebied ook tot deze zijde van den Rijn uit, en ook Britannië moest, met uitzondering van het noordelijk gedeelte, voor de macht van Rome bukken. In al die landen stichtten de Romeinen koloniën, wier latijn of liever italisch sprekende ingezetenen gedurende eeuwen een machtigen invloed uitoefenden op de Hispanische, en de reeds vroeger met Germaansch bloed gemengde Gallische en Britsche bevolking, zoodat de gewone latijnsche volkstaal overal indrong. Maar tegelijk met die

¹ Zij waren vroeger bekend onder den naam van Oigoeren of Oegren, en wel als *zwarte* Oegren ter onderscheiding van de Chazaren of witte Oegren. Van hun nieuw vaderland, het tegenwoordige Hongarije en Zevenbergen, uit, verontrustten zij eerst Europa, vooral Duitschland, en zetten zelfs hunne vernielende tochten voort tot in Frankrijk. Van den naam "Oegren" komt het fransche *Ogre* in de oude sprookjes, bij ons meestal door "Wildeman" overgezet, — en welligt ook de naam Ongren, Hongaren.

² Narbo, het tegenwoordige Narbonne, in 118 vóór Chr. gesticht, was de eerste Romeinsche kolonie buiten Italië.

taal drongen ook Romeinsche zeden en gewoonten, Romeinsche denkwijze, tot zekere hoogte Romeinsche beschaving in, en ten slotte werden de Hispaniërs en Galliërs *gelatiniseerd*, *geromaniseerd*, 't geen ook, ofschoon in oneindig mindere mate, in Britannië plaats had.

Maar nu volgden er, tijdens het verval der Romeinsche macht, gebeurtenissen van een anderen aard. De tijd van heerschappij voor het Germaansche ras was gekomen, en scharen van blondharige, woeste krijgers overstroonden het verzwakte en ten ondergang neigende Romeinsche rijk. Gothen, Gepiden, Borgondiërs, Herulen, Longobarden volgen elkander op. In 413 nestelen zich de West-Gothen in het zuiden van Gallië, in 418 de Borgondiërs in het oosten van dat land; in 515 sticht WALLIA het West-Gothisch rijk in Spanje. De Oost-Gothen stichtten in 493 een rijk in Italië, dat in 555 weer te niet ging. Kort daarna bemachtigen de Longobarden Boven-Italië, en vestigen daar een rijk, dat twee eeuwen bleef bestaan. Maar even te voren, in 491, had er in Gallië eene andere gebeurtenis plaats gegrepen, die op de lotgevallen van dat land een grooten invloed uitoefende, maar ook voor geheel Europa van 't grootste gewicht werd. Reeds in de 5de eeuw hadden de Salische Franken, afkomstig uit het latere Overijssel, Zutphen en de streken aan de Sieg en de Lippe de Romeinsche troepen uit het eiland der Bataven en het grootste deel van België verdreven, terwijl de Ripuarische of Boven-Franken de macht der Romeinen aan den Boven-Rijn snuikten. Eindelijk brachten in 491 de Franken onder hun aanvoerder CHLODWIG (CLOVIS) de zwakke overblijfselen der Romeinsche macht in Gallië ten onder, onderwierpen zich achtereenvolgens de Alemannen, Borgondiërs en West-Gothen, en maakten zich alzoo meester van geheel Gallië.

Nog vroeger, omstreeks 450 en daarna, waren scharen germaansche bewoners der Noordzeekusten, van de Schelde- en Rijnmonden af tot aan de noordpunt van Jutland, gestroomd naar het door de Romeinsche troepen verlatene Britannië, dat reeds lang aan de kusten door hunne landgenooten werd bewoond, en hadden daar de Anglo-Saxische heptarchie gesticht.

Toen alles tot eenige rust, althans tot eenige vastheid was gekomen, waren de *Gothen* de heerschende klasse in Spanje en Portugal, — Gallië was een *Frankisch* rijk geworden, — Engeland en een groot deel van Schotland een *Saxisch* land, en in Noord-Italië bestond nog altijd het *Longobardisch* rijk.

Ik herinner hier slechts hoe de Franken weldra de veroverende rol der Romeinen overnamen en hunne macht over gansch Germanië trachten uit te breiden; hoe KAREL DE GROOTE niet alleen het Longobardisch rijk aan zich onderwierp, maar ook in de tweede helft der achtste eeuw het groote Frankisch rijk stichtte, dat echter reeds in 843 door het traktaat van Verdun in twee deelen, Frankrijk en Duitschland, gescheiden werd. Wat ons land betreft, zoo kwam het grootste gedeelte er van door dit traktaat en de daarop in 870 gemaakte wijziging aan het Duitsche rijk. Het was en bleef Germaansch, want én de Friesen die langs de Noordzee en rondom de tegenwoordige Zuiderzee woonden, van de monden van de Eems tot die van de Maas, ja tot de Sincfala of het Zwin, én de overige stammen, van welke de Salische Franken zelve afstamden, waren van zuiver Germaansch bloed.

III.

Voor wij nu ons eigen volk meer bijzonder in oogenschouw nemen, moet ik hier eerst iets zeggen over de woorden *duitsch* en *duitschers*.

Bij de Germanen had elke stam een naam, en zij bestempelden ook bondgenootschappen, zooals die der Allemannen, der Franken en der Saxen (te weten van de Saxen, waarmede de Frankische vorsten oorlogden) met eene collective benaming. Maar een collectiven naam voor al die stammen *te zamen* kenden zij niet. Later echter ontstond er een voor de germaansche stammen bezuiden de Oostzee. En deze benaming was afkomstig van de taal. In eene oorkonde van 812 voor 't eerst, en vervolgens meermalen en overal, vinden wij de volkstaal in tegenoverstelling van het latijn aangeduid onder den naam van "*lingua theodisca, theudisca*," van het woord *thiuda*, *theod*, *thiot*, hetgeen volk beteekent. Daarvandaan later de *duitsce* of *dietsce sprake*, en daarvan wederom *duitschen*, *deutschen* of *dietschen* voor de volken welke die taal spreken. Zij, wier volkstaal eene andere was, t. w. zij die in het gewone leven eene van het latijn afgeleide of andere aan het duitsch geheel vreemde taal bezigden, werden Welschen of Walen, hunne taal Welsch of Waalsch genaamd.

Van de alleroudste tijden af spraken echter de Germaansche volken *verschillende* dialekten van die duitsche taal, en deze moeten op grond van hun verschil en van hunne verwantschap tot twee hoofdklassen worden gebracht, t. w. het *Hoog-* en het *Nederduitsch*. De *Hoog-*

duitsche dialekten werden en worden nog gesproken in Oostenrijk, Tirol, Zwitserland, "Beieren, Wurtemberg, aan den Boven- en Midden-Rijn, aan den Main, in Silezië, in Saksen, kortom in nagenoeg twee derden van Deutschland. De *Nederduitsche* daarentegen waren en zijn in gebruik in Fransch en Belgisch Vlaanderen, in Brabant, en voorts in alle landen, die liggen benoorden eene lijn, ongeveer getrokken over Aken, Göttingen, Wittenberg tot in Pommeren.¹

Tot die Nederduitsche dialekten behoorden ook het Friesch, nauw verwant aan het Anglo-Saxsisch uit het tegenwoordige Holstein, Sleeswijk en Jutland, en al de andere dialekten, door de overige stammen in ons vaderland gesproken. Alleen de taal der van de Chaten afkomstige Bataven moet een Hoog-duitsch dialect zijn geweest.

De overheerschende Franken brachten in België en in dat gedeelte van Friesland, dat nu Zeeland, Holland en Utrecht heet, hunne tongvallen over, en het kon niet anders of deze moesten op de daar gesproken wordende taal invloed uitoefenen. Trouwens, die tongvallen waren Nederduitsche tongvallen. Immers de Salische Franken waren zelve Nederduitschers. Wij behoeven hier niet na te gaan in hoe ver ook Hoogduitsche dialekten zich daaronder mengden², en welken wederkeerigen invloed het Friesche en de andere Nederduitsche dialekten in den loop der tijden op elkander hadden; — genoeg is het, dat zich uit de Vlaamsche en Hollandsche dialekten met den tijd eene beschaafde algemeene schrijftaal ontwikkelde, die men thans *Nederlandsch* heet, ten einde haar te onderscheiden van het Nederduitsch, dat wel het Nederlandsch omvat, maar eene ruimere beteekenis heeft, daar ook de volksdialekten van Neder-duitschland, het zoogenaamde *Platt-Deutsch*, d. i. het duitsch der vlakke, lage landen, daartoe behooren.

In hetgeen wij thans bij uitstek Deutschland noemen, streken geruimen tijd het Hoog- en Nederduitsch met elkander om den voor-

¹ Het is een verkeerd begrip, wanneer men meent dat de Germanen eene algemeene Urtaal zouden hebben gehad, van waar al hunne dialekten zouden afstammen. Ook het Gothisch is geenszins zulk een Ur-germaansch. De Germaansche stammen zullen, toen elk daarvan uit Azië opbrak, reeds in dialect verschild hebben. De Germanen toch zullen niet in massa op reis zijn gegaan, maar bij groote afdeelingen en met lange tusschenpoozen.

² Eemland en de Vcluwe werden onder de Frankische heerschappij niet volgens het Friesche, Saxische of Salische recht, maar volgens het Ripuarische geregeerd. Hieruit zou men moeten opmaken, dat dáár het heerschende gedeelte der bevolking Hoog-Frankisch en dus Hoogduitsch was.

rang; de schaal sloeg daar meer en meer naar het Hoogduitsch over, totdat eindelijk de bijbelvertaling van LUTHER den doorslag gaf, en het Boven-Saksische of Meisnische dialekt, met Nederduitsche elementen gemengd, verheven werd tot de algemeene schrijftaal, die men thans bij uitstek het *Hoogduitsch* heet.

Een derde germaansche taalstam, die het recht heeft afzonderlijk naast het Hoog- en Nederduitsch te staan, maar 't naast verwant is aan het laatste, is het Scandinavisch, waaryan wij thans het oude Noordsch of Norraenisch, het Zweedsch en het Deensch kennen. De dialekten van deze taal zouden ongetwijfeld ook onder het duitsch zijn begrepen, had niet het betrekkelijk isolement der oude Scandinaviërs door de zee dit belet.

In ethnologischen zin kunnen wij dus ons recht op eene afzonderlijke, van die der Duitschers scherp afgescheiden nationaliteit, niet bouwen op een oorspronkelijk verschil in taal. Onze taal is de beschaafde, tot schrijftaal ontwikkelde tak van het *Nederduitsch*, even als de Hoogduitsche taal, die op de scholen onderwezen wordt, de beschaafde, tot schrijftaal ontwikkelde tak van het *Hoogduitsch* is. Maar dat Nederduitsch bepaalt zich niet tot ons land; ook duitsche stammen, die de kusten der Noordzee en der Oostzee bewonen, spreken dialekten van dat Nederduitsch, al is het dat de Hoogduitsche taal daar de zoogenaamde beschaafde omgangs- en schrijftaal is geworden. Onder elkander, vooral op het platte land, spreekt men er nog Nederduitsch. En hoe weinig sommige van deze dialekten oorspronkelijk van ons oud-Nederlandsch uit den tijd van MAERLANT en MELIS STOKES afweken, kan het volgend staaltje uit eene Brunswijksche Rijmkronyk uit de 13e eeuw bewijzen. De schrijver spreekt daar van een koning:

*De hir vor Otte is genant
He nam to Wive uit Engellant
Des Konings Suster, also ik las,
Edhik se geheiten was,
Bi der gewan he twe Sone, enz. ¹*

Taalkundig is de Twentenaar nauwer verwant aan den Bentheimer, dan aan den Fries of Hollander, de Groninger nauwer aan den Oost-Fries dan aan den Gelderschman of den Zeeuw.

¹ LULOFFS, Schets van een overzicht der Duitsche taal of der Germaansche taaltakken. Groningen, 1819, bladz. 98.

Maar nu de physische eigenschappen?

Het gebeurt ons Nederlanders niet zelden, dat wij reeds op het oog af en zonder iemands spraak te hebben gehoord hem voor een Duitscher verklaren, en meestal hebben wij dan gelijk. Daaruit zou men dus moeten opmaken dat er een deutsche gelaatstype bestaat, die van den onzen onderscheiden is. Maar laat ons voorzichtig zijn. Behalve dat er geen algemeene, aan alle Nederlanders eigene lichamelijke type bestaat, en b. v. die van den Fries en den Overijsselaar en Gelderschman vrij sterk van elkander verschillen, zoo is het er verre van daan dat die type, die ons, zonder altijd dadelijk te kunnen zeggen waarom, den Duitscher doet kennen, door geheel Duitschland algemeen zou zijn. Die type is de Zuid-Duitsche en gedeeltelijk de Midden-Duitsche type. De Nederduitsche in Noord-Duitschland is anders; hij heeft meer overeenkomst met den Frieschen, den Hollandschen, den Scandinavischen en den Engelschen Type; en geen wonder, want de Noord-Duitscher is meer verwant aan dezen dan aan de Zuid-Duitschers.

Dit laatste klinkt wellicht wonderspreukig. Herinneren wij ons echter, in de eerste plaats, wat over de verbreiding van het Nederduitsch gezegd is, daarbij in het oog houdende dat ook de Engelschen een Nederduitsch volk zijn, en dat de talen der Denen, Noren en Zweden, ofschoon gewoonlijk niet onder het Duitsch begrepen wordende, toch Germaansche en met het Nederduitsch in velerlei opzicht zeer verwante talen zijn, — en letten wij, in de tweede plaats, wat nader op hetgeen door mij vroeger is aangemerkt over de vermengingen, die de Arische, ook de Germaansche volken, ondergaan hebben.

Alle oude schedels van Franken, Allemannen, Borgonden, Gothen, enz., die men heeft kunnen opdelven, zijn langhoofdig. Ook met de meeste Anglo-Saksische is dit het geval, ofschoon daaronder ook brachycephalen loopen. De Zweden en Noren, die van alle Germanen wel 't minst met vreemde bestanddeelen vermengd zijn, zijn dit ook, en wel in den regel zeer sterk. Met een langen schedel gaat meestal een langwerpig gelaat gepaard, en dit vertoonen beide genoemde volken ook. Dat blonde haren en blauwe oogen bij de Germanen algemeen waren, meer dan bij eenig ander volk, de Galliërs niet uitgesloten, is ons uit de oude schrijvers bekend. Wat dit laatste betreft, behoeft men in ons land slechts rondom zich te zien om overtuigd te worden dat, al mogen ook blonde of lichtbruine haren vooral in de Noordelijke provinciën de overhand hebben, het aantal donker- ja zwart-harigen

onder de Nederlanders vrij groot is, en dat, ja, de blauwe kleur der oogen wel is waar de meest algemeene is, doch dat bruine of zoogenaamde zwarte oogen alles behalve een zeldzaamheid zijn. In Duitschland is het evenzoo. Blonde haren en blauwe oogen zal men in Noord-Duitschland onder de plattelands-bevolkingen het meest aantreffen; hoe meer zuidelijk men komt, des te meer neemt het aantal donkerharigen en donker oogigen toe. En wat den schedelvorm aanbelangt, zoo schijnen de bewoners van Zuidelijk en Midden-Duitschland voor verreweg het grootste gedeelte korthoofden te zijn. Dit is zelfs zonder meting zoo duidelijk te zien, dat de Franschen, die meest met Zuid-Duitschers in aanraking komen, hen *ces têtes carrées d'Allemands* noemen. Voor zoover bekend is, zijn de Noord-duitschers meer langhoofdig en naderen alzoo meer tot den Scandinavischen of zuiver Germaanschen type, waarmede ook, over 't algemeen, het meer langwerpig gelaat, en de lichtere kleur van haar en oogen overeenstemmen. In ons land verschilt de schedelvorm zeer veel. Op grond van zeer weinige metingen, maar meer door 't geen mij door beschouwing bij levende personen in 't oog gevallen was, uitte ik acht jaren geleden het vermoeden, dat de Friesche stam het meest langhoofdige gedeelte van ons volk was, terwijl de overige ingezetenen van ons vaderland des te korthoofdiger zouden wezen, naarmate zij minder met Friezen waren vermengd¹. Nu bevond later Dr. SASSE dat 32 door hem gemetene Zaanlandsche schedels, 18 uit de Rijk, 2 van Nieuwveen bij Alphen, 10 opgegraven uit het verdronken land van Krabbendam op Zuid-Beveland en 1 van een hedendaagsche Zuid-Bevelander korthoofdig waren; de schedel van een man uit Utrecht, 1 van Groningen en 1 van een Zeeuw, alle drie in bezit van BARNARD DAVIS, zijn mede korthoofdig. — Daarentegen zijn *langhoofdig*: 19 Friesche schedels uit een ouden terp bij Bolsward, gemeten door SASSE, 3 uit de verzameling van VAN DER HOEVEN, 3 uit die van BARNARD DAVIS, 11 door SASSE onderzochte schedels uit Broek op Langendijk, aan de grenzen van West-Friesland, 7 gemeten door denzelfden, uit Kolhorn in West-Friesland, 9 schedels uit de verzamelingen van VAN DER HOEVEN en VROLIK, toebehoord hebbende aan eilanders uit de Zuiderzee, en 22 door Dr. DE MAN beschrevene schedels, opgegraven uit het strand bij

¹ De Bewoners van Nederland. Grondtrekken eener vaderlandsche ethnologie. Door Dr. D. Lubach. Haarlem, 1863, — op onderscheidene plaatsen in het laatste hoofdstuk.

Domburg op Walcheren. — Wel is waar zijn 3 Hinloper schedels uit de verzameling van BARNARD DAVIS korthoofdig, en een West-Friesche in mijn bezit mede, — maar behalve dat de Hinlopers een eigen stam te midden der overige Friezen schijnen te vormen, zullen altijd te midden van in het algemeen langhoofdige volken ook korthoofden worden aangetroffen, en omgekeerd. Twee Geldersche schedels, in 't bezit van DAVIS en SASSE, zijn langhoofdig; dit zijn ook twee uit Langeraar en twee uit Geervliet, beide dus uit Zuid-Holland, mede door SASSE beschreven. De laatste onderzocht 50 Zaanlandsche schedels; daarvan waren, gelijk ik gezegd heb, 32 korthoofdig, — maar de overige 18 waren langhoofdig; een bewijs dat het langhoofdige ras, zeker van de oude Friesche bewoners afkomstig, daar nog bij lange na niet is verdwenen.

Van waar dit verschil tusschen Germanen, wanneer toch de echte zuivere Germaansche, ja wellicht — men kan dit met veel waarschijnlijkheid er voor houden, — de geheele Arische type blondharig, blauwoogig en langhoofdig is geweest? Herinnert u hier wat ik gezegd heb van de deels donkerharige, deels, meer noordelijk, blondharige oorspronkelijke stammen, die de Germanen bij hunne komst in Europa daar vonden. Die stammen zijn niet uitgeroeid of uitgestorven; zij zijn onder de Germanen, en later onder de Slawen, opgenomen en geermaniseerd of geslaviniseerd, — zij hebben zich met hunne overwinnaars vermengd en den oorsprong gegeven aan een gemengd ras. Op grond van de onderzoekingen der Fransche ethnologen zullen de oorspronkelijke Galliërs zwartharig en korthoofdig zijn geweest: in de hoogste mate waarschijnlijk is het, dat de voor-Germaansche of, wil men, voor-Keltische bevolking van het overige Europa dit ook was; wat de rosse Finnen aanbelangt, nog heden zijn ook deze korthoofdig. Onder de latere Germanen moet dus noodzakelijk een groot aantal donkerharigen en korthoofdigen voorkomen. Waar echter de Germanen weinige en daarbij zeer weinig ontwikkelde oorspronkelijke stammen aantroffen, hadden de laatsten op deze stamverandering weinig invloed en bleef de Germaansche stam in betrekkelijke zuiverheid bestaan. Dit was vooral het geval in Scandinavië, in voor-Germaanschen tijd bewoond door met de Lappen overeenkomstige, dun gezaaide stammen. Waar daarentegen de oorspronkelijke bevolking dichter en talrijker was en tevens meer ontwikkeld, daar mochten de Germanen mede de overhand verkrijgen en die bevolking goed- of kwaadschiks germaniseren, — maar zij moesten zich ten slotte in de door hen geermani-

seerde bevolking oplossen. Dit nu moet het geval geweest zijn in zuidelijk Duitschland. In de tusschen deze twee uitersten gelegen streken moet eene vermenging hebben plaats gegrepen, die den oorsprong gaf aan eene bevolking, die in lichamelijke eigenschappen des te meer naar een van beide samenstellende elementen geleek, naarmate het eene of het andere een grooter overwicht bezat.

Ook in ons land heeft zulk eene oorspronkelijke, voor-Keltische en voor-Germaansche bevolking gewoond. Wel is waar is men, zoover ik weet, nooit in de gelegenheid geweest, overblijfselen van hen te onderzoeken, maar wij vinden hier, even als elders, de van groote steenen gebouwde (megalithische) monumenten, die geacht worden niet van Germanen of Kelten, maar van eene vóórhistorische bevolking afkomstig te zijn. Ik bedoel de *Hunebedden*, in Scandinavië *Jettetuër*, *Jettegrafvar*, *Steenkamre*, in Frankrijk *Dolmens*, in Engeland *Cromlechs* geheeten. Men vond ze vroeger in noordelijk en westelijk Europa meer, altijd echter in streken die er de bouwstoffen voor leverden, zooals b. v. op de diluviale gronden; thans vindt men ze in Scandinavië, Noord-Duitschland, tot in Pommeren, in Frankrijk vooral tusschen de Seine en de Loire, op de Kanaaleilanden en in Groot-Britannië. In ons vaderland vindt men ze nog alleen in Drenthe en het daaraan palende gedeelte van Groningen. Duizenden zijn er vernield, om de steenen er van te gebruiken of om andere redenen. — Het is moeielijk thans uit te maken van welken aard die voorhistorische bevolking van ons land is geweest. Dat zij van Finschen stam waren (Kwenen b. v.), gelijk beweerd is, is hoogst onwaarschijnlijk. Eerder zullen het, wel korthoofdige, maar donkerharige volken zijn geweest, voor 't naast verwant aan de donkerharige Galliërs of de voorhistorische bewoners van Engeland. En even als elders zullen zij, daargelaten een aantal in lateren tijd hier gekomene korthoofdige en donkerharige individuen, er de oorzaak van zijn, dat de tegenwoordige bevolking van ons land voor een aanmerkelijk, wellicht voor 't grootste deel, korthoofdig is, en dat daaronder niet weinigen met donker haar en donkere oogen worden aangetroffen¹.

Wij zien dus, om kort te gaan, dat er ook tusschen de Nederlan-

¹ Met donker haar bedoel ik hier zwart of zeer donkerbruin haar. Van lichtblond, bijna wit, of ros haar, tot kastanjebruin bestaan een aantal ongevoelige overgangen, zoodat men nauwelijks kan zeggen waar blond eindigt en bruin begint.

ders en de Duitschers geen zoodanig lichamelijk verschil bestaat als ons recht zou geven de eersten voor een ander volk te houden als de laatsten.

Dit is dan ook in vroegeren tijd nooit gedaan. Steeds hebben de streken, die nu het koninkrijk der Nederlanden uitmaken, niet een aanhangsel, maar een integrerend deel van Duitschland uitgemaakt, en eerst bij den vrede van Munster is dat verband, dat trouwens reeds verzwakt was, voor goed opgeheven, even als dat tusschen het Duitsehe rijk en Zwitserland, den Elzas en de bisdommen Metz, Toul en Verdun. Voor de Engelschen zijn wij nog de Duitschers bij uitnemendheid, *the Dutch*, terwijl zij hen, die wij Duitschers noemen, met den naam van *German* bestempelen. Op den titel van boeken uit de zeventiende eeuw vindt men niet zelden "in het duitsch overgezet" om daarmede de, zooals wij nu zouden zeggen, *nederlandsche* vertaling aan te duiden. Vóór de zestiende eeuw is ook, voor zoo ver ik weet, nimmer van eene tegenstelling tusschen een gedeelte van ons land en Duitschland sprake geweest, dan alleen bij de Friesen. Het waren het isolement, waarin deze genoodzaakt waren zich te handhaven ten einde hunne vrijheden en rechten te bewaren, en de stelling die zij daardoor *tegenover* het overige Duitschland aannamen, die veroorzaakten dat zij de ook *hun* toekomende benaming *Duitsch* of *Dietsch* niet op zich toepasten, — eene benaming die, gelijk wij zagen, eigenlijk niets anders inhoudt dan het spreken van eene germaansche taal als volkstaal. Even zoo had, gelijk ik reeds aanmerkte, een ander soort van isolement de Scandinaviërs belet dien naam op zich toe te passen. Nog in 1430 vernieuwden de Friesen tusschen het Flie en de Jade het verbond van den Opstalsboom, en beloofden zij elkander bijstand en "by der gemeene Friesen lantrecht und frydommen tho ewigen tyden to blyven, und mit lyff und guet alle Duytsche Heeren bueten den Lande to holden."

Doch deze tegenstelling van Friesen en Duitschers was niet van ethnologischen, maar van politischen aard; zij was gegrond in de geschiedenis, de ontwikkeling en de levensomstandigheden der beide volken. En dit brengt mij eindelijk tot de beantwoording der vraag: heeft dan Nederland, in den zin als wij het nu zoo noemen, hebben de Nederlanders eene van die der Duitschers verschillende nationaliteit?

Op die vraag moet ik bevestigend antwoorden. Zeer zeker bestaat er tusschen Nederlanders en Duitschers een aanmerkelijk verschil, en

met het grootste recht der wereld beroemen wij ons op eene afzonderlijke nationaliteit. Maar niet, ik herhaal het nog eens, in ethnologischen zin. Zekere trekken van het volkskarakter der stammen die van ouds ons land bewoonden, zijn zonder twijfel niet zonder invloed gebleven op de gebeurtenissen, die de ontwikkeling van onze eigene nationaliteit hebben bepaald. Hier moet men vooral aan het Friesche element in onze natie denken. Maar die karakters trekken waren ook aan eenige, thans tot de Duitschers behorende stammen niet vreemd; het zijn de omstandigheden alleen geweest, die ze bij hen niet tot hun recht hebben doen komen, en hen zich nader aan de Hoogduitschers hebben doen aansluiten. Men denke hier aan de Oost- en Noord-Friesen, aan de te huis gebleven Oud-Saxen en Anglen, aan de Stedingers en Ditmarschen¹. Het zijn de *lotgevallen* van ons volk, die het gemaakt hebben tot wat het is, — een afzonderlijk volk met eene eigene, van een zekeren tijd af van die der Duitschers afgescheiden geschiedenis, met eene eigene taal, eene eigene letterkunde, eene eigene politieke en maatschappelijke ontwikkeling — dus met eene eigene nationaliteit.

In de middeleeuwen sloot in ons land en in Vlaanderen de opkomst der steden en van den zoogenaamden derden stand, niet minder ja meer nog dan elders, de kiemen in van het verval der tot dusver onbeperkte heerschappij van adel en geestelijkheid; de kruistochten droegen er veel toe bij om het aantal lijfeigenen te doen verminderen en een vrijen boerenstand te doen opkomen. Bepalen wij ons echter tot Holland, dat bestemd was om eenmaal onder de overige gewesten van ons vaderland den toon aan te geven. De graven, die achtereenvolgens Holland regeerden, onverschillig uit welk huis, de adel, die alles gold, de onmiddellijke dienaren van dien adel, waren Franken. De bevolking, die door die Franken, van den tijd af toen het graafschap

¹ De Stedingers, Hadclers en Dithmarschen zijn van Friesch bloed, of anders: de (Oud-) Saxers en Friesen zijn zóó nauw aan elkander verwant, dat tusschen beiden geen scherpe grens te trekken is. De eigenlijke, oude Saxen nu waren de germaansche stammen, die het zuidelijkste gedeelte van het deensche schiereiland en de daaraan palende streken van het vastland bewoonden. De Engelsche ethnologen noemen hen *Old-Saxons*, om hen te onderscheiden van de latere dus genoemde Saxen, onder welken naam niet alleen verscheiden andere Nederduitsehe, maar ook Hoogduitsehe stammen begrepen zijn, b. v. in het koninkrijk Saxen en de Saxische hertogdommen. De Anglo-Saxen zijn de naar Britannië overgestokene Friesen, Oud-Saxen, Anglen en Juten.

Holland zich nog hoofdzakelijk tot het Dortsche eiland bepaalde, aan zich werden onderworpen, waren meest van Frieschen stam. Men herinnere zich hoe lang en zwaar de graven te strijden hadden eer ook het noorden van Holland voor hen bukken moest. Nog in 1268 stonden de vrijheidlievende bewoners van het nog niet volkomen ten onder gebracht West-Friesland op, en de hun nauw verwante Waterlanders en Kennemerlanders sloten zich hun aan om zich aan de gehate Franken, nu Hollanders genaamd, te onttrekken. Wel moesten zij voor de edelen bukken, even als in 1492 het Kaas- en Broodvolk doen zou, maar zij werden niet zóó ten onder gebracht, dat zij hunne zelfstandigheid geheel verloren, en zij vonden, even als de bewoners der Hollandsche steden en van het platte land in 't algemeen, bij FLORIS V, die hen had overwonnen, een krachtigen steun tegen de dwingelandij van den adel. De toestand der boeren verbeterde dan ook zóó, dat men ten tijde van het begin der Spaansche onlusten in Holland geen lijfgeenschap meer aantreft, terwijl die in sommige streken van Duitschland nog in het begin van deze eeuw bestond. Geen wonder, dat de boerenopstand, die tijdens de reformatie in verschillende streken van Duitschland plaats had, noch in Holland, noch in eenige andere onzer provinciën weerklink vond; er bestond daar hier geen reden voor. Voeg daarbij de nabijheid der zee en het bevaren daarvan ook door zonen der "huisluiden." Ik weet niet wie het gezegd heeft, — ik meen RIEHL, — maar ik geloof dat het werkelijk zoo is, dat het wonen op de onafzienbare vlakten, begrensd door de onmetelijke zee, en het bevaren van deze laatste hetzelfde gevoel van afhankelijkheid van eene bovenmenschenlijke macht, verbonden aan een krachtige neiging tot onafhankelijkheid van menschen opwekken, als het bewonen van hooge en moeilijk bereikbare gebergten, — men denke aan de Friesen en de Zwitsers, — en dat o. a. de meerdere onafhankelijkheidszucht der Noord-duitsche boeren, die hare uitdrukking vindt in de spreuk, die zij vaak op hunne huisgevels schrijven:

*Wat frag ik na de Lu!
Gott helpt mi, —*

in die omstandigheden wellicht evenzeer als in hun natuurlijken aanleg haren wortel heeft. Houden wij nu daarbij in het oog dat ook de toenemende rijkdom der steden en de meer dan elders, althans dan in Duitschland, geklommen welvaart der landbewoners noodzakelijk die

zucht naar onafhankelijkheid en een zeker zelfgevoel moest wekken, dan valt het niet moeielijk in te zien hoe hier een volksgeest ontwaaken moest, waarvan in Duitschland weinig sporen werden aangetroffen.

Toen kwam de voor ons eeuwig gedenkwaardige worsteling met Spanje. Al waren het ook de edelen die de eerste, eerbiedige pogingen tot verzet leidden, — toen de worsteling eenmaal ernstig een aanvang had genomen, was zij eene zaak, niet meer der edelen, maar des volks. En zij liep uit op de afzwering van den naar de denkbeelden van dien tijd wettigen soeverein. Moesten niet bij een volk, dat zoo iets durfde bestaan, — en bestond met gelukkig gevolg, — de begrippen van vrijheid, van zelfbestuur, van volkssouvereiniteit, — ofschoon dat *woord* toen nog niet gebruikt werd, — zich in hooge mate ontwikkelen? Hooren wij reeds den aanhef van de acte van afzwering van den Koning van Spanje in 1581, dan vinden wij daarin het denkbeeld: dat de Vorst is om het volk, niet het volk om den Vorst, en dat het volk recht heeft den vorst, die het verdrukt, af te zetten en een anderen in zijne plaats te kiezen, — onbewimpeld en op de meest krachtige wijze uitgesproken. En ligt in dat denkbeeld niet een ander als van zelf opgesloten, t. w. het recht van alle ingezetenen om de daden en het bestuur der regeering te beoordeelen, en nog een ander: dat de soevereiniteit der regering haren grond heeft in den wil des volks?

Dat van slaafsche onderworpenheid aan den adel geen spraak meer wezen kon, bepaaldelijk in Holland niet, spreekt wel van zelf.

Onder den invloed van die denkbeelden van vrijheid, gelijkheid en volkssouvereiniteit ontwikkelde zich ons volk gedurende twee eeuwen. Niet, dat die denkbeelden allen in afgeronde formules voor den geest stonden en dat er, naar de begrippen van onze dagen, niet vaak en sterk tegen gezondigd werd. Maar zij bestonden, en drongen meer door en ontwikkelden zich allengs consequenter, ook onder de invloed der partijschappen, die in den grond veelal niet anders waren dan de worsteling van diezelfde denkbeelden om zich in hunne volle uitgestrektheid te doen gelden. De fransche theoriën der 18^e eeuw over regeering en staatsrecht, waarvoor de constitutiën van Engeland en van ons land tot grondslagen hadden gediend, vonden daarom in ons land een bodem, nog beter voor haar toebereid dan die van het land, waaruit zij afkomstig waren; zij brachten slechts tot klaarheid, waarnaar men reeds lang gezocht had, en drongen in den geest des volks in. In Duitschland bleven zij theoriën, opgesloten in de studeervertrekken der geleerden

en letterkundigen, hoogstens onderwerpen van gesprek voor een gezelschap in de salons der hoogbeschaafde wereld, die er 't grootste belang bij had dat men hare praktijk niet beproefde.

De partijschappen hadden intusschen ook veel toegebracht tot het politiek verval van onze Republiek, waartoe reeds in de 17^e eeuw de grondslagen waren gelegd. Maar nu deden de rampen, die men te verduren had en de zwakheid, waarvan de Republiek de ondubbelzinnigste blijken gaf, de partij die niet alleen tegen den stadhouder, maar ook tegen de aristocratische regeeringen gekant was, in kracht toeneemen. Daar brak in 1789 de fransche revolutie uit, en weldra zegevierden ook hier de daar ten troon verheven beginselen, hier reeds lang gekend en gekoesterd, en in eenige opzichten reeds meer dan ergens elders in praktijk gebracht. Dat men echter, in plaats van zijn eigen weg te gaan, fransche toestanden en behoeften dooreenwarde met nederlandsche, en vooral dat men de "verlossing van de stadhouderlijke en aristocratische tirannij" (!) aan de "edelmoedige Franschen" wilde verschuldigd zijn, was een groot ongeluk; en dat dan ook de gebeurtenissen, die er op volgden, voor ons land weinig verblijdends opleverden, is genoeg bekend. Na 1814 en 1815 waren dan ook de rampen der laatste jaren, vooral de jammeren die de fransche overheersching met zich sleepte, te gelijk met de overtuiging dat er veel te herstellen was, en een onbepaald vertrouwen in de onmiskienbaar goede bedoelingen der regeering, de reden, dat men er zich aanvankelijk in schikte, toen die regeering een teruggaanden weg scheen in te slaan en zich waagde op het glibberige pad van het landsvaderlijk bestuur. Maar de eenmaal ingewortelde beginselen hadden zich te vast in den volksgeest gehecht, dan dat dit altijd had kunnen duren; ware de Belgische omwenteling in 1830 niet tusschenbeiden gekomen, zij zouden reeds toen haar recht hebben gehandhaafd. In 1848 hernam de ontwikkelingsgang der natie zijne oorspronkelijke richting, die hij ook telkens hernemen zal, al werd hij ook tijdelijk gedwongen een anderen in te slaan.

Zal ik nu spreken over de gelijktijdige ontwikkeling van onze taal, onze letterkunde, ons maatschappelijk en huiselijk leven, 't geen alles met ons politiek leven in meer of minder nauw verband staat, en met elkander datgene uitmaakt, wat wij recht hebben onze nationaliteit te noemen? Zal ik een tafereel ophangen van meer andere gebeurtenissen uit onze geschiedenis, — gebeurtenissen, die van zegenrijke en van treurige gevolgen waren, — gebeurtenissen waarop wij ons mogen

verheffen en waarover wij ons behooren te schamen, — maar die alle op de eene of andere wijze hebben bijgedragen tot de ontwikkeling van ons, Nederlanders, tot een volk, in velerlei opzicht hemelsbreed van de Duitschers verschillende? Zal ik daartegenover herhalen hoe in Duitschland tot op dezen tijd de heerschappij van vorst en adel in bijna ongekrenkte kracht is blijven voortbestaan, en hoe zich daarnaar de gansche denkwijze van het volk heeft geplooid; hoe, toen de reformatie ook dáár de zaden van eene betere toekomst scheen te zullen doen ontkiemen, de dertigjarige oorlog die weder heeft doen sterven; — hoe, toen in het laatst der vorige eeuw en in het begin van deze, in het Duitschland van LESSING en HERDER, van SCHILLER en GÖTHE, een meer vrije en naar onafhankelijkheid en zelfbestuur strevende geest scheen te ontwaken, de ellende der fransche overheersching en de daarop onder de medewerking der vorsten gevolgde bevrijding gelijksoortige gevolgen had als bij ons, — met dát onderscheid, dat in Duitschland, niettegenstaande de gemakkelijk bedwongen woelingen van 1848, de politieke ontwikkeling, bepaaldelijk in Pruisen, teruggaand bleef, tot op dezen dag? Ik zou vreezen van 's lezers geduld te veel te vergen, en het stuit mij bovendien tegen de borst een tafereel te leveren van den politieken toestand en de politieke denkwijze van een met ons zoo nauw verwant, zoo rijk begaafd en in zoo vele opzichten zoo achtenswaardig volk, als het Deutsche is, — dat evenwel thans er eene eer in schijnt te stellen te breken met den vooruitgang, en zich in het stof te bukken voor een door adel en clerus beheerscht imperialisme en militarisme.

Nog eens: ofschoon ethnologisch aan de Duitschers, bepaaldelijk aan de Noord-Duitschers, nauw verwant, — wij bezitten eene eigene, van die der Duitschers wezenlijk verschillende nationaliteit. Wij bezitten die even goed en om dezelfde redenen als de Engelschen. De Anglo-Saxen waren Nederduitschers als wij; zelfs heeft ons vaderland een vrij aanmerkelijk contingent geleverd voor de bevolking van Engeland. Het Nederduitsch element in Engeland is versterkt, vooral in het noorden van dat land, door vermenging met Noordsch bloed, afkomstig van de Deensche en Noordsche benden die zich daar vestigden. De Denen en Noormannen in de 9^e eeuw en later, hebben niet alleen onze kusten beroofd, maar zich daar ook landbezit verworven, en er is mijns inziens geen twijfel aan of het bloed van de volgelingen van HERJOLD en van andere Scandinavische hoofdelingen stroomt nog in de

aderen van velen onzer landgenooten. Maar dit is van minder belang. Meer belangrijk is het feit, waarop ik hier nog wijzen moet, van het reeds vroeg invoeren van fransche elementen in de beschaving van beide landen, in Engeland door de gelatiniseerde Noormannen of Normandiërs en later door den invloed van de vorsten en den hofadel, in Holland door dien van de omgeving der graven uit de Henegouwsche en Bourgondische huizen, door de nauwe gemeenschap met de zuidelijke Nederlanden, door onze geheele middeleeuwsche letterkunde, die zich de fransche tot voorbeeld nam en daarentegen van de duitsche weinig of niets ontleende¹, later door zoo veel fransch, dat en ten gevolge van onze veelvuldige aanraking met Frankrijk en door bemiddeling van talrijke waalsche en fransche vluchtelingen, in ons land wortel schoot. Maar die fransche elementen bleven geen vreemde, tegen het Nederlandsch element overstaande en dit verdringende aanhangsels; de Nederlandsche volksgeest bracht ze ten onder, verwerkte ze en nam ze zóó in zich op, dat zij, Nederlandsch geworden zijnde, slechts diende om de natuurlijke ontwikkeling van dien volksgeest te bevorderen. In Engeland ging het niet anders, — alleen met dit verschil, dat de taal er dáár meer door leed dan de onze; de overheersching door de Normandiërs was in het begin zoo volledig en diep ingrijpend, dat het Nederduitsch niet vermocht het latijnsche element *geheel* te germaniseeren, maar dulden moest dat het, wat *de woorden*² betrof, er gedeeltelijk door verdrongen werd. Om kort te gaan: even als de Engelsche, heeft onze Nederlandsche stam zich staatkundig, maatschappelijk en taalkundig ontwikkeld op zijne eigene wijze, op eene andere

¹ Zie o. a. JONCKBLOET, Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde. Groningen, 1868. Eerste deel, bladz. 114.

Het spreekt overigens van zelf dat die fransche invloeden zoowel ten kwade als ten goede hebben gewerkt, en dat hier geen spraak is van die zucht tot naäpen der Franschen, die reeds in de 17^e, maar vooral in de 18^e eeuw, niet alleen in Nederland, maar ook in Engeland en in Duitschland de lieden van de zoogenaamde beschaafde wereld beheerschte en bedierf, en van welke bij ons nog al te veel over is gebleven. Dat het opnemen en zelfstandig verwerken van vreemde elementen iets anders is dan bloote navolging, die het nationale verdringt zonder er iets beters voor in de plaats te geven dan óf een flauwen en krachtloozen afdruk óf een caricatuur van het vreemde, behoeft wel niet te worden aangewezen.

² Niet de organisatie der taal zelve; deze bleef duitsch, en in *dit* opzicht onderwierp ook in Engeland het Nederduitsche het Fransche element.

dan de overige Duitschers, en heeft zoodoende aanspraak op eene eigene nationaliteit.

En is er reden die nationaliteit op prijs te stellen en haar onafhankelijk voortbestaan te wenschen, — te wenschen dat zij, zich vrij en op hare eigene wijze verder ontwikkelende, eene eervolle plaats blijve innemen onder de overige? Of moeten wij verlangen haar vernietigd en in eene andere, in de duitsche b. v., opgelost te zien? Er zijn wel is waar in de laatste tijden enkelen onder ons, die er een genot in schijnen te vinden alles te doen wat mogelijk is om de daden van ons voorgeslacht te verkleinen, onze letterkunde aan minachting prijs te geven, onze nationaliteit en ons volkskarakter bespottelijk te maken in onze eigene oogen. Maar ik zou meenen mijne lezers te beledigen, indien ik die gezindheid bij hen veronderstelde. Ik zal dan ook niet het woord behoeven op te nemen tot verdediging van onze nationaliteit tegen hen die ik op 't oog had, en laat het mede aan anderen over om aan te toonen wát wij verliezen zouden indien wij ons zelfstandig volksbestaan, onze constitutioneele instellingen en zoo veel meer moesten opgeven, wat ons wellicht dán eerst dierbaar en begeerlijk zou worden, wanneer wij het hadden verloren. Ten slotte: laat ons prijs stellen op onze nationaliteit, vooral omdat zij de *onze* is; laat ons ons zelfstandig volksbestaan handhaven, omdat zonder dit onze nationaliteit verloren zou gaan en wij genoodzaakt zouden worden een weg in te slaan, die niet die is, waarop onze aanleg, onze volksaard en onze geschiedenis heenwijzen, en langs welken voor ons geen volksgeluk bereikbaar is; — laat ons dat volksbestaan handhaven, des noods door geweld met geweld te keeren. God behoeft ons voor de noodzakelijkheid van dit laatste! Maar mocht het noodzakelijk worden, dan zal eene mannelijke en ernstige verdediging van onze vrijheid en onafhankelijkheid, ook al moesten wij onder den strijd bezwijken, ons doen rijzen in de achting van vrienden en vijanden, even als eene gedweeë overgave aan de laatsten ons tot den spot van Europa zou maken en de bewering, dat wij eene *nation éteinte*, een dood volk zijn, boven twijfel zou verheffen. — En zulk een krachtige tegenstand zal in dat ergste geval tevens de profetie en de kiemen in zich bevatten van onze toekomstige wedergeboorte als onafhankelijk volk.

Februari 1871.
